

Motion till riksdagen 2005/06:Fö245

av **Berit Jóhannesson m.fl. (v)**

Värnpliktsfrågor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att införa en könsneutral allmän värnplikt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om förbättringar av de totalförsvarspliktigas ekonomiska villkor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att undersöka möjligheten att höja nivån för de totalförsvarspliktigas pensionsgrundande inkomst.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om resurser för civil meritvärdering för totalförsvarspliktiga.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om utbildningar som kan kopplas till högskoleutbildning.

¹ Yrkande 3 hänvisat till SfU.

Fel! Okänt namn på

Kvinnorna behövs inom Försvarmakten

Kvinnorna behövs inom Försvarmakten, man kan inte utesluta halva befolkningen om man menar allvar med folkförankring och därmed trovärdighet. Vänsterpartiet har i många år drivit på och arbetat för att göra Försvarmakten mer jämställd och en arbetsplats som inte trakasserar någon p.g.a. kön, etniskt ursprung eller sexuell läggning.

Vi fortsätter att driva på för att Försvarmakten ska leva upp till riksdags- och regeringsbeslut, sina egna policybeslut och jämställdhetsplaner. Även om det än är lång väg att vandra innan detta blir en självklarhet har man dock startat resan. För att på allvar göra Försvarmakten jämställd är en viktig åtgärd att utöka totalförsvarsplikten till att även gälla kvinnor. Kvinnor kan i dag göra sin plikt på frivillig bas.

I dag är mindre än 5 % av officerarna kvinnor och mindre än 10 % av de värnpliktiga kvinnor. Det skulle med dagens utveckling ta åtskilliga tiotals år att få en numerärt jämställd Försvarmakt om dagens regler och rutiner skulle gälla. En könsneutral mönstring och pliktutbildning skulle medföra en väsentligt bredare rekryteringsbas, ge en jämnare könsfördelning och skulle också leda till kvalitetsförbättringar inom Försvarmakten.

Att avstå från att införa en könsneutral plikt kan i förlängningen i stället få som resultat minskad effektivitet, rekryteringsproblem och legitimitetsproblem. Man skulle också bryta en gammal norm och få en bättre rekryteringsmöjlighet av kvinnor för de framtida officersutbildningarna. Ingen ifrågasätter i dag kvinnors kompetens eller behovet av kvinnor inom Försvarmakten. I stället kan man konstatera att alla vill uppnå en jämn könsfördelning. Men det finns ett motstånd mot att införa en könsneutral plikt.

I ett omstrukturerat försvar med större internationellt engagemang blir det än viktigare att ta ut rätt person till rätt plats. Med en bredare bas av både kvinnor och män kommer det att bli lättare att få rätt kompetens på rätt plats även i en situation med lågt uttag som i dagens läge.

I dagens mönstring och uttag väger motivationen allt tyngre. De argument som framförts om legitimitetsproblem faller därmed. Därför är det ett rätt och riktigt steg att förändra totalförsvarsplikten till en könsneutral plikt. Detta vill vi ge regeringen tillkänna.

Förbättra de ekonomiska och sociala villkoren för totalförsvarspliktiga

En målsättning i ett system med totalförsvarsplikt bör vara att den enskilde inte ska förlora ekonomiskt på att genomföra sin plikttjänstgöring. När det är så få som tas ut till plikttjänstgöring ökar vikten av att i högre grad kompensera dem som genomför utbildningen. Dessutom kommer plikttjänstgöringen i allt högre grad att bygga på motivationen och därmed bör den vara så ekonomiskt förmånlig att den framstår som ett meningsfullt alternativ till arbete

och utbildning. Dagens ersättningar är inte i paritet med de faktiska utgifter som de totalförsvarspliktiga har.

I budgetpropositionen föreslår regeringen att förmånerna för de totalförsvarspliktiga ska räknas upp i enlighet med den allmänna pris- och löneomräkningen. Det är ett mycket bra och efterlängtat initiativ. Vidare säger regeringen att de ekonomiska villkoren för de totalförsvarspliktiga bör ses över och förbättras. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med denna fråga. Behovet av en framtida nivå på dagersättningen kan uppskattas till 100 kronor.

Bostadsbidraget utgår i dag från den hyra man betalar, dock högst ett schablonmässigt tak som grundar sig på den generella bostadskostnaden i regionen. Storleken på schablonen är således olika beroende på i vilken region man bor. I vissa regioner är schablonen så låg att det inte täcker hyran. Detta innebär i praktiken att värnpliktiga som bor i dessa regioner är tvingade att använda sin dagersättning och i förlängningen låna pengar av anhöriga för att kunna genomföra sin totalförsvarsplikt. Förutom ett bostadsbidrag utgår ett hyrestillägg på, i dagsläget, 350 kronor per månad för att täcka kringkostnader utöver hyran. Detta gäller t.ex. fasta telefonavgifter, elkostnader, TV-licens, hemförsäkring, m.m.

Enligt Värnpliktsrådets beräkningar krävs en höjning av bidraget till 700 kronor i månaden för att täcka ovan nämnda kostnader. Det kan finnas särskilda skäl till att bostadsbidraget utgår om man skaffat lägenhet efter inryck. I dag utgår inte bidraget i dessa fall. På grund av bostadsbrist i många kommuner tvingas bostadssökande att ta en lägenhet om man får erbjudande om det. Man får heller inte bostadsbidrag för tiden efter utryckning enligt dagens regler. Den nu utgående utbildningspremien måste då användas om man inte får arbete eller kommer in på någon utbildning direkt efter utryck. En övergångsperiod på t.ex. två månader borde därför vara logisk.

Vänsterpartiet föreslår att motionens förslag beaktas i den översyn av de ekonomiska villkoren för de totalförsvarspliktiga som regeringen föreslår. Detta vill vi ge regeringen tillkänna.

Pensionsgrundande totalförsvarsplikt

Tidigare har totalförsvarsplikten i Sverige omfattat 95 % av männen. Kommande år kommer mellan 5 % och 10 % av varje årskull ungdomar att omfattas av totalförsvarsplikten. När allt färre svenskar genomför någon typ av pliktjänstgöring blir denna grupp alltmer utsatt i samhället och vikten av att dessa unga svenskers insatser inte leder till alltför stora personliga uppoffringar ökar avsevärt.

Den unga mannen eller kvinnan förlorar möjlighet till förvärvsarbete eller studier under minst ett år. I båda fallen får tjänstgöringen en negativ inverkan på den totalförsvarspliktiges slutgiltiga pension dels genom den kortare tiden en avtalspension får växa samt genom den kortare tid man klarar att uppbära de privata försäkringarna. Tills den dagen värnplikten fullt ut erkänns som

Fel! Okänt namn på

civilt meriterande på alla plan och i realiteten blir ett konkurrenskraftigt alternativ till fortsatta studier eller arbete kommer denna inställning att finnas kvar hos de kommande unga generationerna som utgör basen i vårt gemensamma framtida försvar.

I dag är det pensionsgrundande att göra totalförsvarsplikt men det pensionsgrundande beloppet utgör bara 50 % av svenska folkets genomsnittliga pensionsgrundande inkomst per dag.

Varför det ska vara mindre lönsamt att ställa upp för Sverige genom att utföra sin totalförsvarsplikt än att som jämnårig studera eller arbeta har en bristande logik. I dag när endast ett fåtal gör sin totalförsvarsplikt borde dessa belönas ekonomiskt för sin insats och inte, som idag sker, straffas. Att de totalförsvarspliktigas pensionsgrundande belopp skulle motsvara 100 % av svenska folkets genomsnittliga pensionsgrundande inkomster per dag skulle vara rimligare. Regeringen bör därför undersöka möjligheten av att höja nivån för de totalförsvarspliktigas pensionsgrundande inkomst. Detta vill vi ge regeringen tillkänna.

Förbättra den civila meriteringen av totalförsvarsplikten

Det civila meritvärdet syftar till att ge den totalförsvarspliktiga kompensation för den potentiella arbetstid eller studietid som gått förlorat, till att kvalitets-säkra utbildningarna samt att genomförd pliktutbildning i högre grad ska accepteras i det övriga samhället. I ett läge med kvalitetssäkrad, civilt meriterande utbildning skulle fler ungdomar bli mer positivt inställda till tjänstgöring, vilket skulle ge högre motivation. Det skulle också innebära ett större antal rätt person på rätt plats. Det är därför väsentligt att de utbildande myndigheterna fördjupar samarbetet med utbildningsväsendet och näringslivet i syfte att förbättra det civila meritvärdet samt höja försvarets anseende som utbildare gentemot det civila samhället. Detta har stor betydelse för att bättre kunna rekrytera till internationella insatser.

Det finns ett stort intresse för och en uttalad vilja att förbättra det civila meritvärdet för de totalförsvarspliktiga. Men det krävs att resurserna för att kunna samordna, styra, säkerställa kontinuiteten i arbetet, samarbeta och knyta avtal med närings- och utbildningsväsendet, ta fram projekt samt finansiera utbildningar som leder till behörighet och körkort t.ex. är tillräckliga och samordnade.

Vänsterpartiet är medvetet om att organisationsfrågor på myndighetsnivå inte kan styras av riksdagen. Men vi vill ändå påtala behovet av att dessa funktioner är en viktig del i arbetet för att förbättra den civila meritvärderingen.

Detta vill vi ge regeringen tillkänna.

Den tidigare regeln om poäng för arbetslivserfarenhet (0,2 p) tillsammans med högskoleprovet föreslås avskaffad i propositionen "Ny Värld-ny högskola" (prop. 2004/05:162) som lades på riksdagens bord sent i våras. Poängen

Fel! Okänt namn på

för högskoleprovet som sådant behålls däremot. Riksdagen har ännu inte behandlat propositionen och beslut kommer att fattas först i början av 2006. I propositionen föreslås vidare att de studerande kan få tillgodoräkna sig arbetslivserfarenhet som bedöms som relevant i förhållande till den utbildning man söker till. De enskilda högskolorna avgör själva vad som ska räknas som relevant erfarenhet. Meritvärderingen är således individ- och utbildningsbaserad och inte som tidigare en generell rättighet. Detta kommer att påverka meritvärderingen även för de totalförsvarspiktiga.

Vänsterpartiet anser att utbildningar inom pliktssystemet i många fall kan ha relevans för utbildningar inom den civila högskolan. Det kan gälla värnpliktsutbildningar inom marinen, tekniska funktioner, ledarskap och logistik. Det är viktigt att förbättra det civila meritvärdet för totalförsvarspiktiga. Detta kan ske genom kvalitetssäkring av utbildningarna och tydlig information till och fördjupat samarbete både med arbetsliv och utbildningsväsende. Informationen bör ge detaljerade kunskaper om innehåll och nivåbestämning av utbildningarna som sker inom värnpliktens ram. Detta skulle ge de totalförsvarspiktiga en bättre möjlighet att tillgodogöra sig pliktutbildningen i sitt framtida studieval.

Detta vill vi ge regeringen tillkänna.

Stockholm den 26 september 2005

Berit Jóhannesson (v)

Per Rosengren (v)

Alice Åström (v)

Karin Thorborg (v)

Sermin Özürcüt (v)